

СОЦІАЛЬНО ЗНАЧУЩА ДІЯЛЬНІСТЬ РЕЛІГІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ УКРАЇНИ ПІД ЧАС КАРАНТИНУ

В. В. Токман, к. філос. н., головний консультант
 відділу гуманітарної політики та розвитку громадянського суспільства
 центру суспільних досліджень Національного інституту стратегічних
 досліджень

Аналітична записка присвячена питанням соціально орієнтованій діяльності наявних на території України конфесій. Акцентовано увагу на важливих суспільних заходах релігійних організацій в умовах пандемії COVID-19. Наведено висновки та висловлено рекомендації, щодо розвитку засад державно-церковного співробітництва.

Висновки

Релігійні організації України – стали активними учасниками антипандемічної кампанії. Церкви і деномінації під час карантину реалізували ряд соціально значущих ініціатив як локального, так і загальнонаціонального масштабу. Ініціативи конфесій в умовах поширення коронавірусної інфекції COVID-19 продемонстрували потреби подальшого розвитку державно-церковного партнерства, як однієї з складових поглиблення співпраці з інститутами громадянського суспільства в умовах кризових ситуацій.

Рекомендації

Зважаючи на значний соціальний потенціал релігійних організацій, можливості залучення до вирішення актуальних соціальних проблем в умовах кризових ситуацій як українських, так і зарубіжних партнерів з недержавного сектору, важливо здійснити наступне:

1. Державній службі України з етнополітики та свободи совісті:

– розробити та подати на розгляд Кабінету Міністрів України ініціативи, покликані на законодавчому, нормативно-правовому рівнях розвивати партнерську модель державно-конфесійних відносин;

– завершити роботу над проектом Концепції державно-конфесійних відносин в Україні з подальшим ухваленням її у статусі закону.

2. Комітетові Верховної Ради України з питань гуманітарної та інформаційної політики:

– забезпечити розгляд Парламентом до кінця 2020 року законопроекту про службу військових капеланів.

3. Органам центральної та місцевої влади:

– всебічно залучати релігійні організації до реалізації програм, концепцій, проєктів, які насамперед стосуються питань гуманітарного розвитку;

– задіяти релігійну мережу різних зацікавлених у цьому конфесій з метою проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи серед населення щодо поширення та попередження коронавірусної інфекції.

Обґрунтування

Протидія викликам, які спричинено пандемією коронавірусу, мобілізувала зусилля різноманітних суспільних акторів. Релігійні організації в Україні, у міжнародній практиці значною мірою грали активну соціальну роль в ініціюванні та реалізації гуманітарних ініціатив.

Так, на суттєвій місії церков та деномінацій у подоланні наслідків розповсюдження COVID-19 наголосив Генеральний секретар ООН Антоніу Гутерреш. Він, зокрема, закликав релігійних лідерів сприяти урядам країн у просуванні карантинних заходів, рекомендованих ВООЗ; спростовувати фейкову інформацію про вірус; вживати превентивних заходів задля недопущення пропаганди насильства, расизму, ксенофобії, інших проявів нетерпимості під час пандемії¹. Римо-католицька церква за ініціативи її очільника папи Франциска створила дієцезальний фонд «Христос Божественний Робітник», офіційна презентація якого відбулася 12 червня 2020 року у Римі. Фонд покликаний опікуватися тими, хто ризикує залишитися поза інституційним захистом. Йдеться про самозайнятих, дрібних підприємців, сезонних робітників, домашніх працівників, тобто найбільш чутливих до кризи категорій працюючих.

В Україні релігійні організації продемонстрували високий рівень активності у боротьбі з поширенням коронавірусної інфекції. Уже в перші дні запровадження карантину найбільші церкви країни (УГКЦ, ПЦУ, УПЦ) публічно заявили, що готові всебічно сприяти державі задля недопущення поширення пандемії. Фактично можна говорити про два ключові напрямки, за якими реалізується соціально значуще служіння конфесій у карантинний період. Це багатовекторна робота з населенням та допомога медичним закладам.

¹ ООН попросила релігійних лідерів допомогти в поширенні рекомендацій ВООЗ / РІСУ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://risu.org.ua/ua/index/all_news/community/religion_and_society/80161/

1. Багатовекторна робота з населенням. Впродовж кількох місяців релігійні організації здійснили цілу низку важливих ініціатив – від одномоментних акцій до тривалих проєктів.

Наприклад, у другій половині березня 2020 року парафіяни громади святих Бориса і Гліба УГКЦ у місті Києві надавали допомогу самотнім людям та особам з інвалідністю продуктами харчування і ліками. У той же самий час сестри милосердя Марфо-Маріїнської обителі УПЦ роздавали на вулицях столиці одноразові маски, засоби дезінфекції рук, брошури з рекомендаціями щодо профілактики коронавірусу і молитвою, натільні хрестики, Євангелія, молитовники та духовну літературу. Українські мусульмани за підтримки ДУМУ «Умма» в умовах надзвичайної ситуації займалися поширенням продуктових наборів різним категоріям населення – самотнім людям, вимушеним переселенцям, лікарям, сім'ям лікарів, особам на обсервації тощо. Протягом двох із половиною місяці вдалося адресно спрямувати понад 5000 тисяч продуктових наборів у 14 областях. ПЦУ відзначилася виготовленням антисептику, який потім безкоштовно розподілявся серед нужденних Києва, Харкова, Одеси, Маріуполя та інших міст.

УГКЦ, щоби скоординувати роботу власних структурних підрозділів, уже від початку уведення карантину створила антикризовий центр. Під час пандемії відчутно інтенсифікував свою діяльність благодійний фонд «Карітас України», який функціонує під егідою УГКЦ. Він започаткував співпрацю з компанією Procter&Gamble і разом з нею запустив новий соціальний проєкт, покликаний допомагати найбільш вразливим категоріям громадян засобами гігієни.

Характерною рисою соціального служіння Карітасу виявилася спеціалізація його регіональних осередків. До прикладу, при Карітасі Самбірсько-Дрогобицької єпархії працює спільнота взаємодопомоги «Наша Хата», орієнтована на підтримку безхатченків. У Хмельницькому діє проєкт «Соціальне таксі», мета якого – допомогти людям з інвалідністю добиратися до місць лікування або реабілітації. Карітас Маріуполь, за підтримки програми ООН з відновлення та розбудови миру, проводить заходи з безоплатного надання первинної правової допомоги у Волноваському, Мар'їнському та Мангушському районах Донецької області. Карітас Івано-Франківськ ще у квітні започаткував онлайн-марафон «Як ефективно використати самоізоляцію і не довести себе до депресії». Впродовж місяця проводилися вебінари за участю психологів, психотерапевтів, коучів, щоби зорієнтувати людей у нових реаліях життя, обумовлених поширенням коронавірусу. Водночас греко-католики ініціювали відкриття телефонної лінії з надання емоційно-духовної підтримки як для вірних УГКЦ, так і всіх тих, хто потребуватиме розради під час пандемії у формі молитви, поради чи розмови. Передбачено, що така форма духовної комунікації працюватиме до завершення в Україні карантину.

Адвентистська благодійна організація «ADRA Україна» з кінця травня 2020 року розпочала реалізацію проєкту з надання правової допомоги та консультивання

мешканців Донбасу з різних питань: реєстрації внутрішньо переміщених осіб, доступу до пенсійних та соціальних виплат, відновлення втрачених документів і т. ін.

На Львівщині були консолідовані зусилля різних релігійних організацій. Священнослужителі багатьох конфесій краю за участі громадських структур 29 березня 2020 року підписали меморандум про співпрацю та створили «Екуменічний комітет медичної та соціальної допомоги», який у свою чергу запровадив проєкт «COVчег»². В його рамках визначено три програми: 1) амбулаторне консультування вдома в умовах поширення коронавірусу; 2) соціальна допомога найбільш вразливим категоріям населення (неповні сім'ї, люди з інвалідністю, самотні похилого віку); 3) психологічна робота з лікарями, безпосередньо задіяними у протидії поширенню пневмотропної інфекції.

2. Допомога медичним закладам. З моменту оголошення карантину очільники УГКЦ, ПЦУ, УПЦ висловилися за підтримку працівників сфери охорони здоров'я приміщеннями, обладнанням, людськими ресурсами.

Як засвідчила подальша ситуація, УПЦ не зуміла повністю виконати анонсовану обіцянку. Духовенство УПЦ (подекуди займало позицію ігнорування карантинних обмежень. В результаті багато її культових споруд перетворилися на епіцентри коронавірусної інфекції та були закриті на карантин. Національна поліція України регулярно порушувала кримінальні провадження за фактом недотримання приписів карантину у храмах УПЦ. Українські епідеміологи неодноразово фіксували зумисні перешкоджання священнослужителів цієї церкви проведенню санітарно-епідеміологічних розслідувань випадків захворювання на COVID-19 серед віруючих і кліру. Прикметно, що подібна практика продовжує тривати у середовищі УПЦ досі, а відтак, природно, викликає несприйняття у значної частини суспільства.

Водночас, УПЦ брали участь у розв'язанні проблем, обумовлених COVID-19. Зокрема, за участі фонду В. Новинського було передано медикам з різних областей України тест-системи, закуплені у Південній Кореї, та засоби індивідуального захисту.

УГКЦ задіяла потенціал медичного капеланства і волонтерства. Було надано медикам у користування Патріарший дім у Львові, духовну семінарію в Івано-Франківську. Представники Івано-Франківської архієпархії УГКЦ та працівники лікувально-діагностичного центру святого Луки в рамках роботи антикризового координаційного центру забезпечили одноразовими і багаторазовими комбінезонами, масками, медичними шапками, респіраторами, дезінфікуючими засобами потреби медперсоналу Лисецької, Богородчанської, Галицької районних

² Міжконфесійний «COVчег» для боротьби з COVID-19 створено на Львівщині / ПІСУ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://risu.org.ua/ua/index/all_news/community/religion_and_society/79522/

лікарень. Кафедральний і митрополичий собор Воскресіння Христового (м. Івано-Франківськ) замовив, а потім і передав місцевим медикам апарат штучної вентиляції легень. За словами патріаршого економа УГКЦ отця Любомира Яворського, велику підтримку для соціального служіння греко-католицької церкви надали жертводавці як з України, так і з-за кордону. Завдячуючи їм, патріарша курія зуміла здійснити багато корисних ініціатив на суму, що перевершує 5 млн. грн.

УГКЦ була удостоєна відзнаки на регіональному та державному рівнях за вагомий внесок у запобігання поширенню COVID-19. Зробили це відповідно губернатор Львівщини М. Козицький³ та міністр охорони здоров'я України М. Степанов⁴.

Що стосується інших церков, то ПЦУ була причетною до організації гуманітарного конвою у карантинній Почаїв. У результаті почаївська лікарня отримала антисептичні та індивідуальні засоби захисту. Благодійна організація «Адвентистське Агенство Допомоги та Розвитку в Україні» за фінансової підтримки Церкви Ісуса Христа Святих Останніх Днів (мормонів) реалізували на Вінниччині проєкт «Створення належних умов лікування хворих та сприяння боротьбі з поширення коронавірусної інфекції COVID-19». Відтак дві лікарні у Вінниці, Калинівці, Хмільнику отримали благодійну допомогу вартістю 95 тисяч гривен. Євангельські християни-баптисти Тернопільщини за сприяння благодійної організації «Bevar Ukraine» («Збережи Україну») з Данії передали місцевим лікарням партію медичного обладнання, включаючи кілька десятків апаратів ШВЛ, для боротьби з коронавірусом. Загальна вага доставленого вантажу – 10 тон.

Таким чином, соціально значуща діяльність релігійних організацій в умовах пандемії доводить, що конфесії – важливий партнер держави, зокрема в умовах кризи для мобілізації різноманітних ресурсів та реалізації гуманітарних проєктів. Поглиблення співпраці між двома інститутами визначатиме вектор державної політики у сфері свободи совісті та свободи релігії. Про це йшлося, зокрема, на зустрічі нового міністра культури України О. Ткаченка, голови Державної служби з етнополітики та свободи совісті О. Богдан з членами ВРЦіРО, яка відбулася 23 червня 2020 року. Відповідні напрями співпраці доречно розвивати в подальшому, зокрема з огляду на поточну ситуацію та необхідність широкої гуманітарної підтримки вразливих груп громадян.

³ Губернатор Львівщини вручив подяку Главі УГКЦ за вагомий внесок у запобігання поширенню COVID-19 / РІСУ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://risu.ua/gubernator-lvivshchini-vruchiv-podyaku-glavi-ugkc-za-vagomij-vnesok-u-zapobigannya-poshirennyu-covid-19_n109017

⁴ Глава УГКЦ подякував міністру охорони здоров'я за оцінку ролі Церкви у подоланні пандемії / РІСУ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://risu.ua/glava-ugkc-podyakuvav-ministru-ohoroni-zdorovya-za-ocinku-rol-i-cerkvi-u-podolanni-pandemiyi_n109320